

Dátum: 2022. 08.28.

8200 Veszprém Kert utca 15.

Tárgy: restaurálási árajánlat

Tel.: +36 30 3767-963

készítette: Egervári Márta, okleveles texti-bőr restaurátorművész

RESTAURÁLÁSI DOKUMENTÁCIÓ

Kisfaludy Sándor Emlékház gyűjteményébe tartozó

SÜMEGI KÉZMŰVES FAZEKASCÉH ZÁSZLÓJÁNAK RESTAURÁLÁSA

A sümegi fazekasok céhzászlója Kisfaludy Sándor Emlékház

A zászló történeti háttere, jelentősége

Sümeg a bakonyi fazekas központok közül a legjelentősebb volt. Kezdeti jelentőségét a közeli tűzálló agyagnak és a jó úthálózatának köszönheti. Az első fazekasok a vár igényeit elégítették ki, várjobbágyok voltak. A mezőváros iparosodása 1643 március 27-e után indult meg, amikor is Sümeg önkormányzati jogot nyert, lakossága személyi, vagyoni szabadságot kapott.

A sümegi fazekasok céhbe tömörülésének pontos idejét nem tudjuk, de a Céh a virágkorát a 19. századtól a 20. század első feléig élte. A századfordulón még 72 fazekast számláltak Sümegen. A kereskedők az Alföldről is ideutaztak a Sümegi kerámiáért.

A ránk maradt Kézműves Fazekas Céh zászlója 1841-ből, a céh fénykorából származik.

Az eredetileg világi, katonai funkciót ellátó céh zászlók fontos szerepet játszottak az egyházi körmeneteken. Az egyház nagy hangsúlyt fektetett a körmenetek fényének emelésére, ezért a céhek sokszor kénytelenek voltak hatalmas költségeken zászlót készíttetni maguknak. Anyaguk selyem és arany, ezüst fémfonalas paszomány és rojt díszíti őket, közepükön festményekkel, melyek a céh védőszentjét és attribútumait ábrázolják. A céhek védőszentje mindig valamilyen módon kapcsolatban áll a mesterségekkel. A hagyomány szerint maga is azt a mesterséget űzte vagy neve, ikonográfiai megjelenítésének az attribútumai összefüggésbe hozhatók az adott kézműves céh tevékenységével.

A céhzászló leírása

A zászló lapja (anyaga) bordó, félselyemdamaszt, ún. fecskefarkú (doppelstander) alakzatú, két sarkában egy-egy bojtjal. A zászló széleit körben feketére korrodált, fémszálas (valószínűleg ezüstfonalas) rojt szegélyezi, két sarkán a bojt szintén feketére korrodálódott. A zászló 3 méteres rúdja festett, fehér-piros spirális mintájú. A zászlócsúcs hiányzik, a rúd végén, a zászló anyagának felső szélét tartó, kovácsoltvas elem kapott helyet, amely egymással összekapcsolt, körbe foglalt 3 virágformából áll. A zászlókelme felső harmadába a védőszentet, Szent Flóriánt ábrázoló képet applikáltak, a két csücskét pedig aranyszínű, kerek forma virágornamentika díszíti. Ezzel azonos technikával készült a festmény felett, arany motívumként megjelenő, Magyarország és a sümegi fazekasok címere. A fazekasok címere csücsköstalpú pajzkeretben egytengelyű fazekaskorongon álló korszót ábrázol, amelyből virágmotívumok nyúlnak ki. A címerek és a védőszent képe között aranyszínű latin felirattal „S. Florianus” olvasható.

A zászlón Szent Flórián római harcos öltözetben jelenik meg olajfestményen. Egy kancsóból vizet locsol a tűzre, bal kezében zászlót tartva.

Szent Flórián tűzoltó funkciója a 15. század végén alakult ki, majd később társult hozzá a fazekasok magukra történő hivatkozása; azon az alapon, hogy ők maguk úgyszintén tűzzel dolgoznak.

A fazekas mesterséget űző céhek többsége az első emberpár, Ádám és Éva alakját jeleníti meg, amint ott állnak a jó és gonosz tudásának almafájára felkúszó kígyó két oldalán. Ahogy az első embert a biblia szerint sárból teremtette az Isten, így teremti sárból, agyagból művét a fazekas is. Másik kedvelt ábrázolás a Szentháromság tiszteletéből adódik, mely országszerte kimutatható a fazekas céhek tekintetében. Ez a zászlók hátoldalán jelent meg.

Jelen esetben a hátoldali ábrázolásra csak akkor derül majd fény, ha a restaurálásra sor kerül, és lebontható lesz a zászló anyagára hevenyészve rádolgozott, de azt legalább valamennyire egybetartó, piros műselyem.

Méretei:

szélessége 128 cm, plusz a rojt 7-8 cm
hosszabb oldalának mérete 238 cm
rövidebb oldalának a hosszúsága 175 cm
bojt hossza 25 cm
kovácsoltvas zászlótartó elem a csúcs alatt 40x46 cm
zászlórúd 3m

A zászló állapota, helyzete a gyűjteményben

A Kisfaludy Sándor Emlékházban látható sümegi fazekas céhzászló 1841-ből származik. Jelentősége a gyűjtemény és bakonyi fazekasság emlékei közt egyedül álló. A kiállításban szereplő többi tárgy jó, ill. restaurált állapotú. Közöttük vitrin nélkül, siralmas állapotban, műtárgyvédelmi szempontokat mellőzve, szabadon függ az eredeti céhzászló.

Szerencsére ezen évben a kiállítás átalakul és bővül. Ez alkalmat ad arra, hogy a céhzászló is állomány védelmi szempontból jó és modern elhelyezést kapjon. Természetesen az új helyen már a tisztított, restaurált műtárgyat szeretnénk elhelyezni és bemutatni.

A zászló a kiállításban

A 3 körbe zárt virágú kovácsoltvas elem.

A zászló állapotfelmérése

A zászló lapja szennyezett, kissé magfakult és a nagyobb igénybevételnek kitett részeken (a rúd és a festmény melletti területek, valamint a sarkok anyaga) keskeny sávokra hasadozott. Több igénytelen, korábbi javítás látható, mely eltorzítja a zászlólapot.

A zászló lapja sávokra hasadozott

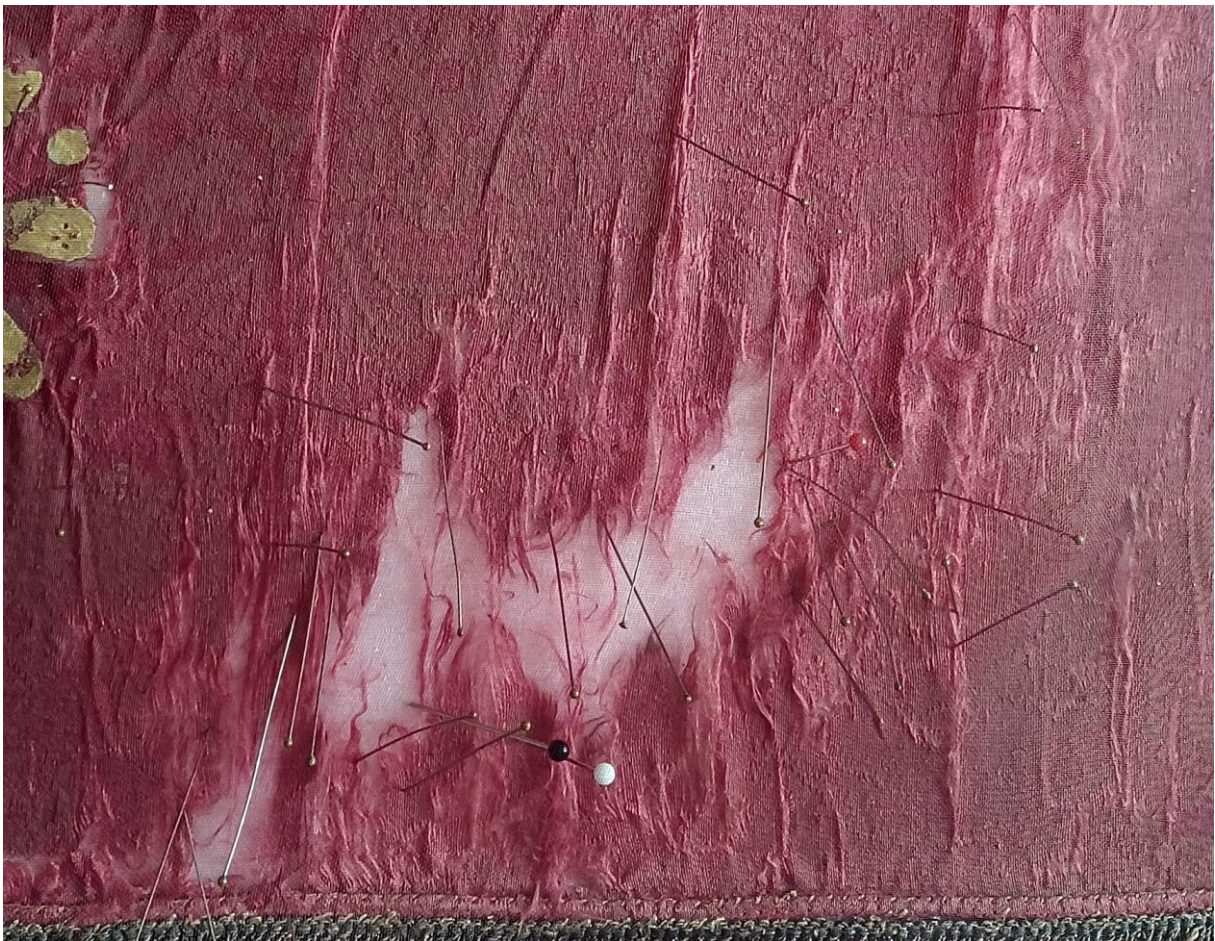
Régi, javításnak szánt varrások

A sarkok állapota szintén nagyon hasadozott és hiányos

A festett részek kipotyognának a zászló selyméből a régi, durva varratok nélkül

A zászló egyik foszladozott szélú hiánya

A festmény töredezett, alapozása szintén meggyengült. Mozgatáskor a festék a festmény törésvonalainak mentén potyog a hordozó vásznonról.

Meglepő, hogy az arany felirat és jelképek a hordozó anyag állapotának ellenére jól tartják magukat, nem peregnek és a felirat teljesen helyre-állítható.

Kevésbé mondható ez el a zászló széleit és a képet keretező, megfeketedett fémfonalas rojtról, és a bojtokról, amik valamikor ékességei voltak a zászlónak. Ezek korróziójának mértéke és régi fényének helyreállíthatósága majd az anyagvizsgálatok és tisztítási próbák után derül ki.

Mária és Magdolna a keresztre feszített Jézus lábánál, valamint a Szent Flóriánt ábrázoló kép állapota

A zászlóbojt állapota.

A zászló sávokra hasadozott lapjának részlete az arany címerekkel és feliratokkal. A hasadozott részek között jól látható a hátlapra dolgozott piros műselyem, valamint a széleken és a festmény körül a feketére korrodálódott, törékennyé vált, fémfonalas rojt is.

A zászló kezelése

Anyagvizsgálatok: a mikroszkópos vizsgálatok alapján zászló anyaga selyem, készítéstechnikája szerint damaszt szövet.

A rojtok fémfonalainak belfonala selyem, a rátekerített fémszalag az oldószeres próbák alapján ezüst.

A Bojtot rögzítő fémfonalak szalagjai ezüstözött rézből vannak.

A folttisztítási próbák alapján a fekete folt valamilyen tinta, eltávolíthatatlan.

Bontás: a zászló hátlapjára korábban egybentartásának céljából a rávarrt paplanselymet lebontottam és a ronda, deformálódást okozó javítások varratainak szálait elvágtam, majd csipesszel kiszedegettem az anyagból. A zászló láthatóan teljes alátámasztásra szorul. A zászló nehéz díszítményei és, szakadozott restaurált állapotban is tanácsos kiállítás és fotózás céljából a felfüggesztést mellőzni. Az egylapos zászló közepébe applikált festményt és az azt körbefoglaló paszományt le kell bontani a tisztítás előtt. A festmény hordozóvászna jó állapotban van, de a festmény alapozó és olajkép rétegei peregnek, ezért a kép mindkét oldalon hiányos. Ezek a hiányzó részek a krisztust ábrázoló oldalon sokkal zavaróbbak, mint a szent Flóriánt ábrázolón. A zászló selyem lapjával és fémfonalas paszományai rossz megtartásúak, a rojtok szinte tökérenyek a korróziótól.

Száraz tisztítás: a felületi, poros szennyeződések eltávolításához a zászló selymét tüllön keresztül, szabályozható erősségű, hepaszűrős **porszívóval száraztisztítást végeztünk.** A tüll megakadályozza, hogy a porszívózás fizikai kárt okozhasson a meggyengült, sérült alapanyagban.

Helyi, tisztítások: Az ilyen típusú tárgyak esetében a tisztítást praktikus két részletben elvégezni. Először helyi kezelésekkkel előtisztítani a szennyezettebb vagy más módszert is igénylő részeket, pl. a rojtokat a zászló szélei mentén komplexképzős pakolással, majd papírvattával kiitatva a szennyeződés nagy részét. Így elkerülhető, hogy a zászló a feliratokkal együtt a mosóoldatban legyen egész idő alatt, amíg a rojtokat körbetisztítjuk, valamint a mosóvízbe is kevesebb szennyeződés kerül és hatékonyabb lesz az öblítés. A rojtok fekete

korróziójának nagy része komplexképzős tisztítással eltávolítható volt, a rojtok ezüst színe láthatóvá vált.

A zászló rojtja tisztítás közben

A zászló alapanyagán lévő sötét foltokon oldószeres, komplexképzős tisztítási próbákat végeztem, de a foltok java része olyan, mintha vastartalmú tintától származna, és semmi nem oldja, ami a selyemben nem tesz kárt.

Levédés: a zászló feliratait nedvestisztítás előtt Movitállal több rétegben levédtem, hogy a festéket rögzítő alap ne sérüljön a víztől és a tisztítószerektől. Ezt később alkohollal vissza lehetett oldani.

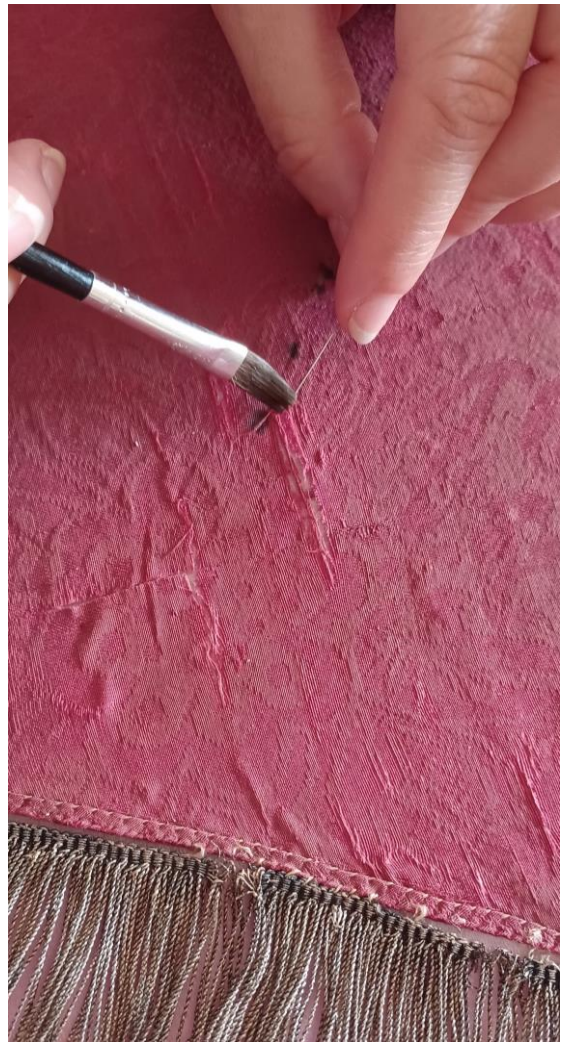
Nedves tisztítás: a folttisztítási próbák során láthatóan a komplexképző és ionos tenzid együttes alkalmazása vált be a legjobban. A selyembe mélyen ülő mikro-porok és a légszennyezők, füst által okozott foltosodás, törékennyé válás, beszürkülés jól csökkenthető volt. A nedvestisztítást lágyított vízben ionos tenzid habjával, a zászlót két organza réteg között forgatva, emelve, viszkóz szivaccsal finoman nyomkodva tisztítottuk, majd az öblítést követően polisztirol táblára helyezve, szálára igazítható állapotba került a zászló lapja. Az anyag élénkebb, hajlékonyabb, fényesebb, textilszerűbb lett a tisztítás után.

a zászlót két organza réteg között forgatva, emelve, viszkóz szivaccsal finoman nyomkodva tisztítottuk

Szálára igazítás, szárítás: a szálára igazítást polietilén fóliával bevont polisztirol táblán végeztem, ecsettel segítve a folyamatot, közben cellulóz szivacsokkal leitatva a felesleges nedvességet. A zászló anyagát szálára igazított állapotban savmentes papírvattával letakarva szárítottam, majd teljes száradás előtt hagytam, hogy magától fejeződjön be a száradás. Így elkerülhető az előregedett szálanyag tulszáradása és szerkezeti víztartalmának csökkenése.

Rozsdamentes tűkkel a polisztirol táblára tűzve rögzítettem a szárításhoz a darabokat

Papírvattával letakarva hagytam, hogy magától fejeződjön be a száradás

Kiegészítés: a varrókonzerválás előtt választottam a zászló anyagához és színéhez passzoló szatén selymet. A hiányokba illesztve azonban az anyag új és sértetlen volta miatt nem illett a megkopott, kifoszladozott, szálaira esett részek hiányaiba. Végül, hogy utánozzam a kifoszlott részek struktúráját, a kiegészítő anyagból szálakat húztam, s azokat egymás mellé illesztve, méretre vágva beillesztettem a hiányokba, majd a varrókonzerválásnál is alkalmazott áthidaló és lefogó öltésekkel rögzítettem.

A zászló egyik hiányának kiegészítése selyemszálakkal, konzerváló öltéssel levarrva

Varrókonzerválás: a zászlólapot feltétlenül alá kellett támasztani. Ehhez a szinte teljesen átlátszó selyemkrepplin a legalkalmasabb. Nem idegen a zászló anyagától erős, ugyanakkor olyan vékony és átlátszó, hogy látni engedi az alatta lévő zászlóselyem díszítését, feliratát, mintáját. Csúsztatott előöltéssel rögzítettem a műtárgyhoz. Az öltések a színoldalon minimális méretűek, szinte láthatatlanok. Ezt a módszert a zászlólap mindkét oldalán alkalmaztam, mert a zászló alapja oly mértékben károsodott, hasadozott és hiányos volt, hogy a megmaradt szálak selyemszálás varrókonzerválása (speciális a textil restauráláshoz alkalmazott áthidaló és lefogó öltésekkel való levarrás) után is szükséges volt a felső oldaláról is krepplinnel

megerősíteni. Így a zászló lapot két, a zászló színéhez festett selyemkrepplin közé varrtam, selyem varrószállal, amit szintén a zászló anyagához megfelelő színűre festettem.

Zászlóképek

A festmény helyreállítását pénz hiányában most nem tudjuk megvalósítani, de a festékréteg és az alapozás további pergésének megakadályozására, a stabilizálás, rögzítés, mindenképp szükséges. Ennek érdekében a festő restaurátorok által régóta bevált módszerként alkalmazott méhviasz-paraffin 8:2 arányú elegyével vasaltam át, (márványlapon, ami azonnal elviszi a hőt a képtől,) szilikon, majd itatós papírok között.

Összeállítás

A zászló stabilizált festményét és a megtisztított, helyreállított rojtpaszományt, ami a kép körül volt, az eredeti rögzítés nyomaiban öltve, visszavarrtam a restaurált zászlólapba. A megtisztított konzervált bojtokat, kis hurkokat készítve a rögzítéshez, szintén visszavarrtam a zászló sarkaira. Végül a zászló szélét szegélyező, ezüst rojt meggyengült varratait erősítettem meg, ill. pótoltam a lebomlott részeket és újravarrtam a korábban elnyújtott ferde szélre, immár a helyes méretre a szegélyt. A helyre állított zászlót csak a konzerváló öltések tartják össze, vékony selyemszálakkal, ezért függesztve történő kiállítása nem javasolt.

A festményt az eredeti rögzítés nyomaiban öltve, visszavarrtam a restaurált zászlólapba

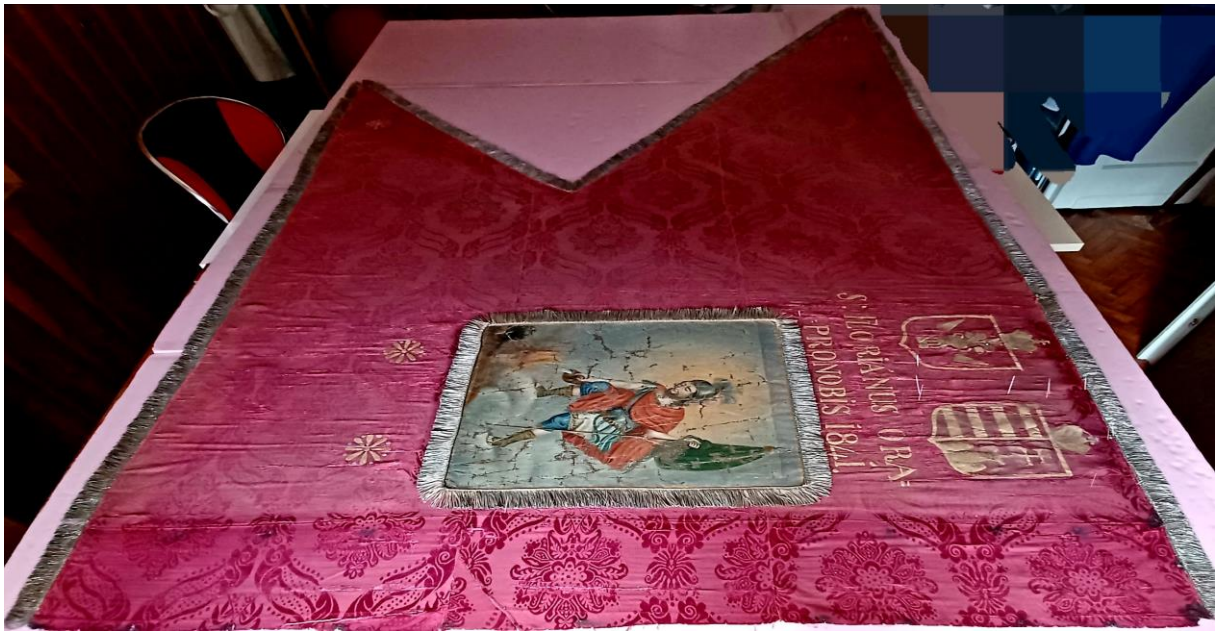

A rojt a kép köré varrás közben

A helyreállított felirat és címer dísz

A restaurált zászló

Javaslat a kiállítás módjára

Leginkább a fektetett bemutatás felel meg az állományvédelmi szempontoknak, így ezt a módszert javaslom, klimatizált körülmények között, pormentesen, vitrinben. A zászló hátoldalát is bemutatandó, két lehetőség van. Az egyik, hogy azt fotó formájában külön mutatják be, vagy a vitrin alsó lapja készülhet polikarbonátból, ami alá tükröt helyezve a hátoldal is megtekinthető. Hely hiányában 45 fokban ferdén elhelyezett, semleges szövetrel bevont táblára rögzítve mutatható be. a tábla mérete 255cm x 155cm

Veszprém, 2022. augusztus 26.

Okleveles textil-bőr restaurátor

A zászló csomagolása szállításhoz